

Оживување на културното наследство во Општина Штип и Општина Благоевград

**Носител на студијата:
Општина Штип**

Координатор: Проф. Д-р Трајче Нацев

Вовед

Она што како можност се укажува во глобални рамки е примената на таканаречените **индустрии на културата**, кои преку начинот на дистрибуција на производите (кој е индустриски), а каде производот го дефинираме како културно добро на Општината Штип, Република Македонија и Општина Благоевград, Република Бугарија во една интегрална форма, даваат можност за деловна промоција на културното, а и природното наследство.

Како појаснување би сакал да напоменам дека *Индустрии на културата*, односно културни индустрии означуваат разнообразна група на често меѓусебно испреплетени сектори во стопанството и во своите потесни, пошироки и комплементарни значења ги опфаќаат сите оние бизнис операции и комерцијални активности што се превземаат заради подготвување, создавање, сочувување или заштита на уметничката продукција, за ширење на културата и / или објавување преку медиумите на оние дејности што изработуваат или пласираат производи со таква цел..

Дефинирањето на културното наследство во општината Штип и општината Благоевград, рангирано во категоријата на *заштитено наследство* со оваа студија се става во рамките на проект со програма за одржлив развој кој ќе одговори на прашањето: Што со него? Дали тоа може само да се одржува односно да се издржува? Целта е да се реализира идејата за реализација на програмата *Оживување на културното наследство во Општина Штип и Општина Благоевград*, каде што туризмот представува само еден мал сегмент во однос на можностите кои ги пружаат индустриите на културата.

Наследството на Општина Штип и Општина Благоевград ќе го дефинираме како производ, без намера да го вулгаризираме неговото културно историјско значење, со содржина врз основа на локацијата и целта.

Локација

Од каде е производот, каде се наоѓа? Производот односно градењето на препознатливост на одреден сегмент од културата(природата), мора да биде препознатлив односно единствен - уникатен и со тоа да ја маркира културната историја и имиџот на одредено место.

Цел - поврзана со локацијата, треба да има сопствена културна историја односно да е дефиниран брендски како производ со прифатлива приказна.

Општината Штип и општината Благоевград имаат направено мапирање, лоцирање на ресурсите од областа на недвижното културно наследство и истото го представуваат за почеток следните археолошки локалитети:

;Во Општина Штип

- БАЛТАЛИЈА

- Стар Бунар (ранохристијанска базилика)

- *БРЕСТ*

- Плоча (утврдување од античкиот и средновековниот период)
- Шумнати Рид (населба од доцноантички период)

- *ВРСАКОВО*

- Судичка Река (населба од доцноантичко време)

- *ГОРАЧИНО*

- Ограѓе (населба од доцноантичко време)

- *ГОРНО ТРОГЕРЦИ*

- Градиште-Шаренковец (утврдување од доцноантичко време)

- *ДОЛАНИ*

- Дива Топола (населба од доцноантичко време)
- Кале (Градиште, утврдување од доцноантичко време)
- Локалитетот Ерцелија (во непосредна близина на утврдувањето Кале)
- Кутлевец (населба од Римско време)
- Рамниште (населба од доцноантичко време)
- Керамидница, населба од доцноантичко време.
- Чука, населба од доцноантичко време

- *ДОЛНО ТРОГЕРЦИ*

- Бела Земја (населба од доцноантичко време)

- *ДРАГОЕВО*

- Градиште (утврдување од доцноантичко време)
- Ташли Трла (сместена во непосредна близина на Градиште)
- Долги Рид (некропола и населба од преодниот период меѓу Бронзено и Железно време)

- *КРИВИ ДОЛ*

- Грамади (населба од доцноантичко време)

- Крсто (населба од Римско време)

- *ЛЕСКОВИЦА*

- Бунар (населба од доцноантичко време)

- Дабјата (населба од доцноантичко време)

- *НОВО СЕЛО (ШТИП)*

- Калимерово (населба од доцноантичко време)

- *ПИПЕРОВО*

- Градише – Чука (утврдување од доцноантичко време)

- *ПУХЧЕ*

- Бавчи (населба од доцноантичко време)

- Кала (Коцоман Кааси) (утврдување од доцноантичко време)

- Рамниште (населба од доцноантичко време)

- *САРЧИЕВО*

- Вучеви Ливади (населба од доцноантичко време)

- *СЕЛЦЕ*

- Јарма (населба од доцноантичко време)

- *СОФИЛАРИ*

- Поле (населба од доцноантичко време)

- *СТАР КАРАОРМАН*

- Горно Поле – Балабаница (некропола и населба од железнодопскиот и класичниот период)

- Крушка, населба од доцноантичко време

- *СУДИК*

- Кула (утврдување од раноантичко време)

Солунски Рид (утврдување од доцноантичко време)

- *ТРИ ЧЕШМИ*

- ТриЧешми (населба од Римско време)

- *ШОПУР*

- Пилав Тепе (населба од неолитско и утврдување од хеленистичко и Римско време)

- *ШТИП*

- Астибо (населба од енеолитско, Римско и средновековно време)
- Кемер (населба и аквадукт од Римско време)
- Центар (рудник од Римско време)
- Исар (тврдина 2 – 6 век)

Во оваа група на значајни споменици на културата се и следните објекти:

- Саат-кулата во Штип потекнува од 17 век,
- Хуса Медин Пашина џамија или Црква Свети Пророк Илија (Црквата била позната како поп Старијева црква, изградена од Константин Дејановиќ во 1381 година)
- Безистенот (порано била затворен пазар, но сега е уметничка галерија)
- Емир Кучук Султанов мост (се наоѓа на влезот од Штип)
- Црквата "Свети Никола" (изградена 1131/обновена 1867год.)
- Црквата св. Спас (изградена 1369 год.)
- Црквата св. Богородица (се наоѓа во Ново Село изградена 1850 год.)
- Еднокорабната црква св. Архангел Михаил (изградена во прва половина на 14 век)
- Црквата св. Јован Крстител (изградена 1350 год.)
- Црквата св. Пророк Илија (изградена 1381 год.)
- Црква „Благовештение“ (единствена католичка црква)
- Кадин Ана џамија (главна градска џамија)
- Хусамедин-пашина џамија и
- Ашај Теќе

Најзначајни културни институции се:

- НУ Завод за заштита на спомениците на културата и Музеј (каде се чуваат збирки и фондови од областа на археологијата, етнологијата, историјата и уметноста)
- НУ Библиотека „Гоце Делчев“ (која денес има голем опус на издавачка дејност. Повеќе од 20 години во склоп на Библиотеката функционира и Литературниот клуб Искра)
- Државниот архив (институција од регионален карактер со седиште во Штип каде се депонирани 591 фондови со 5 740 архивски кутии и 5 730 книги)
- Дом на млади (опфаќа културни активности што се интересни за младата популација. Организатор е на Астибо цез фестивал)
- Уметничка галерија Безистен (споменик на културата што датира од втората половина на 16 век кога служел како главна чаршија за продавање на луксузни стоки. Денес е најсоодветен простор за музички концерти и ликовни изложби)

;Во Општина Благоевград

- Хераклеја Синтика (антички град - лоциран на 2 км источно од селото Рупите, во подножјето на угаснатиот вулкан Кожув)
- Доцноантичка вила и винарија (село Дренково на 13 км западно од Благоевград)
- Св.Никола (Безимениот град), (доцноантичко утврдување - локалитетот се наоѓа на 4 км југоисточно од Банско во локацијата Св.Никола)
- Никополис ад Неструм (римски град - лоциран на 7 км источно од Гоце Делчев)
- Голио Рид (село Бучино, населба од раниот енеолит и од бронзено време)
- Утврдување, с. Церово (доцноантичко утврдување)
- Чукарето, с. Д' брера (доцноантичко утврдување)
- Црква, с. Дренково (среден век)
- Циганска Чуклица (с. Дренково, населба од доцното бронзено време)
- Грлешки ниви, с. Дренкво (праисториската населба во месноста грлешки ниви е од крајот на раниот неолит - средината на VI милениум п.н.е.)
- Црква с. Габрово (среден век)
- Свети Илија с. Лешко (утврдување од доцната бронзена епоха)
- Могила, с. Рилци ?

- Градиште, с. Зелен Дол (утврдување од доцна антика и средниот век)
- Каменска Чука (могила, доцно бронзено време - 1500 -1200 година пред н.е)

Промовирањето на археолошки локалитети и објекти со културна содржина, заштитувњето на истите не треба да завршува со нивна заштита, конзервација, отварање итн. Тие треба да се оази на живо толување на богатата историја низ милениумите, преку привлекување на посетители/туристи, кои понатаму ќе ја раскажуваат приказната за општините Штип и Благоевград што и представува основна цел на оваа студија.

Цел

Општина Штип со оваа студија покажува сериозни амбиции да биде лидер во Регионот па и пошироко од аспект на реализација на проекти со одржлив развој. Во културата и економијата во минатото се губеле огромни средства, а и време, на реализација на содржини без анализи за одржливост на содржините.

Целта поврзана со локацијата односно формирањето на брендovski препознатлив дефиниран производ со оригинална приказна неможе без соодветна едукација на млад и способен кадар. Целни групи се млади луѓе на возраст од 16 – 30 години.

Она што е нужно да се реализира како план за отворен пристап кон примена на индустриите на културата во интерес на развој на Општината Штип и Општината Благоевград е стручно оспособување на професионалци преку програми за обука, особено за работниците кои го наоѓаат својот професионален интерес во секторот на деловната промоција на културата.

Во интерес на веќе наведеното ќе биде извршено оспособување на профили на експерти за :

- содржини и технологии
- приказна (приказната го продава производот - маркетинг)
- дизајн и технологија - профили на експерти за дизајн
- естетска привлечност
- менаџмент и технологија - дистрибуција, дисперзија(ширење) и чување на дигит инф. (технолошко нивно менаџирање и одржување на опремата)
- организација на производните програми
- дистрибуција и технологии на дистрибуција - стручни лица одговорни за ширење на дигиталните информации на производите и услугите (менаџмент - реализација во пракса, организацијски аспект)
- понуда на пазарот на готовите производи и нивна афирмација

Овие категории се поврзани со одредени вештини и знаења како што се вештините за менаџерство и организирање, познавање на културното наследство, информатичкото познавање, позитивни лични ставови, познавање на законите, комуникацијските и јазичните способности.

За таа цел потребно е пред се да се одржат работилници за обука на млади луѓе кои од страна на експерти од областа на менаџирањето на културните добра ќе бидат обучени истите да бидат ставени во служба на деловната промоција односно остварување финансијски бенефит.

Потребно е градење на креативни капацитети за одржлив развој, преку создавање на механизми за натпревар на меѓународната арена секако имајќи исклучително позитивен став во однос на квалитетот, особеноста и регионалното обележје на производот.

Европската политика за новите технологии насочена кон деловна промоција на културното и природното наследство, ја реafirмира апсолутната сувереност на креативноста како главна цел на програмската политика во било која област од доменот на културата. Она што треба да се наметне како принцип на корелација е културното наследство во Општина Штип задолжително да влијае врз новите тенденции на интеграција на Република Македонија во европското семејство преку градење на заеднички проекти со соседните општини од Р. Бугарија.

Општина Штип ги има лоцирано заедничките интереси на културен план со соседните општини од Република Бугарија, особено со Општина Благоевград, со основна цел за рушење на историските недоразбирања, како дел заедничката агенда за развој на локалните самоуправи преку културното наследство кое го споделуваме. Создавање на заеднички проекти од областа на културата со цел на потенцирање на заедничкиот интерес од културен развој преку користење на капацитетите на ЕУ при реализација на проекти со одржлив развој е целта кон која се стремиме.

Меѓународни искуства

Односот помеѓу културниот и економскиот развој и неговото влијание врз пазарите на работна сила се повеќе стануваат предмет на дискусија на европско ниво бидејќи се верува дека секторот на културата е од пресудан значај за идниот развој на Европа.

Со вложувањата во културното наследство од 1981 - 91 во Северна Рајна Вестфалија за 161 % е зголемен бројот на работните места.

Решенијата се гледаат во развој на региони преку разни мерки поврзани со културата и индустриите на културата и развивање на можности за вработување во оваа дејност. Во Шпанија, Франција и Обединетото кралство за околу 30 проценти е зголемен бројот на компаниите поврзани со културата, а сето тоа врз основа на "индустриите на содржини" .

Без индустриите на културата (и секако експертите, луѓе оспособени за практична работа) невозможно е да се произведе култура со национална содржина.

Културата односно културното наследство мора да се постави во средиштето на економскиот развој кај нас, (што е поволна околност кај нас во последните неколку години) бидејќи она што представува закана во современиот живот и степенот на глобализацијата, е постепено исчезнување на малите народи и помалку застапените народи и јазици или нивно претопување во рамките на некои поддоминантни културни средини.

Европската унија во своите стратегии за вработување преку резолуции како тие донесени во Есен и Мадрид во 1999, културата и културното наследство го идентификуваа како еден од новите резервоари за вработување , т.е. сектор што заслужува посебен третман со цел да се зголеми потенцијалот на економскиот развој за создавање на работни места.

Дали може понудата и побарувачката на јавни културни добра да се зголеми , без тие да се заменат со комерцијални културни добра на начин кој позитивно ќе влијае на нивното вработување ?

Можноста можеби треба да се гледа во создавање на мрежа на културни производи преку ситемите за масовна комуникација за да се задоволат потребите на луѓето кои ги имаат од културата и истовремено да се создадат нови работни места

Во Западните земји производството во индустриите на културата представува основен дел од општата понуда на културните производи и услуги и има пресудно влијание во формирањето на вкусот на едно општество, врз естетиката опкружувањето и моделите на стилот на живеење.

Во 1997 година лабуристичката влада во Британија, веднаш по изборот, става акцент врз економското значење на индустриите на културата, термин кој во Британија често се заменува со креативни индустрии.

Креативните индустрии кај нив вклучуваат тринаесет главни сектори:

- маркетинг
- архитектура
- уметност и антиквитети
- занаети
- видео игри
- дизајн на индустријата(инд. Дизајн)
- модно креаторство
- филм
- телевизија, радио
- музика
- сценска уметност
- издавачка дејност
- софтвер

Инаку во креативните индустрии во Обединетото кралство во 1998 година се остварени приходи во износ од 57 милјарди фунти со еден милион на вработени.

//

Она што можеби треба да се направи е создавање на работни тела за дефинирање на креативните индустрии со цел да се анализираат потребите на индустриите на културата во однос на владините стратегии и да се откриваат патиштата за зголемување на нивното влијание врз економијата. Меѓутоа иднината на индустриите на културата и нивната примена кај нас, не може да се одвои од она што ни предстои, а тоа е промовирањето на витални, здрави, едукативно привлечни и живи културни целини, заштитени предели - крајна одредница на идните генерации и постители.

НАПОМЕНА:

Оваа студија представува теоријска основа врз основа на која ќе бидат разработени и оперативно, практично реализирани проектите за деловна промоција на културното наследство во Општина Штип и Општина Благоевград. Користењето на индустриите на културата и нејзините потенцијали во пракса на меѓународен план се мошне успешни, за што сведочат и наведените податоци па затоа се решивме овој модел да го примениме при реализација на нашата програма за одржлив развој преку деловна промоција на културното наследство во регионот, а се во интерес на вработување на целните групи на возраст од 16 – 30 години.